Els Darrers Dies i la Quaresma

Activitats per a Educació Primària

Propostes adaptades a cada cicle

Fundació Mallorca LiteRàriA

Museu de la Paraula
Casa Pare Ginard
ARXIU I MUSEU ORAL DE MALLORCA

Consell de Mallorca

Una proposta per conèixer els orígens del Carnestoltes i els rituals que el conformen al tradicionari festiu de Mallorca. Una celebració de disbauxa col·lectiva que pren sentit en oposició al cicle que el segueix: la Quaresma.

Tradicionari de Mallorca

Basat en el calendari folklòric de Rafel Ginard

Des de Nadal fins a Carnestoltes —conegut popularment com Darrers Dies a Mallorca— transcorren, més o menys, set setmanes durant les quals tenen lloc tot un seguit de festivitats: Sant Honorat, Sant Antoni, Sant Sebastià, Santa Àgueda... Es tracta del cicle de les festes d'hivern, període en què predominen la música popular, la comicitat i la bullícia, així com l'excés de menjar i beure.

"De Nadal a Carnestoltes, set setmanes desimboltes"

Tradicionalment el Carnestoltes a Mallorca ha comprès un període de celebració més extens que en l'actualitat, en concret sis dies: des del Dijous Llarder fins al Dimarts de Carnaval; i amb una varietat de rituals col·lectius (balls de màscara, ximbombades, donar broma...) que excedeix de les rues, l'acte de més ressò en la celebració actual.

La darrera de les festes del solstici d'hivern és hereva de tradicions primitives i festes de les antigues Grècia i Roma. Tradicionalment s'hi ha establert un clima de llibertat i permissivitat que ha propiciat el capgirament de l'ordre establert, les jerarquies, les dualitats que esquematitzen la societat... Com a resultat, els Darrers Dies han estat l'espai temporal de catarsi i alliberació d'impulsos i emocions que garantiran l'equilibri de l'ordre la resta de l'any, però també reduiran temptacions durant la Quaresma, cicle oposat que en segueix.

Així doncs, durant els Darrers Dies s'intensificava l'ambient festiu, de disbauxa i humor que predominava en les festes d'hivern precedents, tot esgotant el temps abans que entrés en vigor el període de Quaresma —conegut popularment com Corema a Mallorca.
El cicle quaresmal es perllonga durant les set setmanes següents, durant les quals la tradició cristiana es prepara en cos i ànima per a l'arribada de Pasqua i per aquest motiu segueix estrictament una sèrie de prohibicions i regles que compensen la disbauxa de les setmanes anteriors. Ara bé, quin sentit i vigència té la Quaresma en la societat actual, cosmopolita i progressivament laica?

1r cicle - 120 min

ABANS DE LA VISITA

[0] El Carnestoltes / La Jaia Corema

Figures representants de cada cicle

Amb anterioritat a la visita i per tal d'anar preparant l'activitat, els participants hauran d'haver pintat i retallat les figures representatives de cada període —el Carnestoltes i la Jaia Corema— que es troben a les pàgines finals d'aquest document.
L'elaboració d'aquesta tasca prèvia és important perquè utilitzarem aquestes figures en l'explicació inicial sobre les característiques oposades d'aquests dos cicles del tradicionari de Mallorca.

L'ACTIVITAT

[1] El calendari festiu tradicional

Clima de llibertat, bauxa i bullici

Explicació dinàmica i interactiva de la festivitat a partir de les imatges retallables que tindrà cadascun dels participants i de la projecció del pòster "Els Darrers Dies. Tradicionari de Mallorca".

Ubicam la celebració de Carnestoltes en el calendari festiu tradicional i l'explicam en oposició al cicle que el segueix, la Quaresma. Coneixem els diferents rituals col·lectius i elements que conformen ambdues tradicions i descobrim les diferents maneres com s'han viscut i es viuen els dos períodes.

[2] Elements de la festa

Treball lèxic i gràfic per destriar quins són els elements que formen part de la celebració dels dos cicles oposats, a partir de passatemps (relació d'imatges i noms, cerca d'elements d'entre un conjunt, laberints...)

Atenció!
Si l'activitat està programada al vostre centre a partir del dimecres 18 de febrer (inclòs), anau a la pàgina 10!

[3] Joc d'intrigues: l'alteritat i l'anonimat

Cream la nostra màscara. Aquest és un dels elements més importants de la celebració, no sols perquè completa la disfressa, sinó també perquè propicia l'anonimat i la impunitat dels actes còmics, satírics i esbojarrats característics dels Darrers Dies.

IMPORTANT!

Per a aquesta activitat l'alumnat o el centre haurà d'aportar materials reciclables i/o reutilitzables: diaris, retalls de paper i cartolina, trossets de corda i tela aprofitables, etc. Així com tisores, colors, barres de cola... La FML es farà càrrec de les màscares i l'elàstic.

[4] La unió fa la festa

Recream un ritual col·lectiu que antigament era comú durant els Darrers Dies: els balls de màscara. En aquests actes es creava l'ambient propici per als jocs d'intriga, festeig i galanteig per això hom s'esforçava per ocultar-se sota la disfressa, canviar el to de veu i altres trets que els poguessin identificar.

2n cicle - 120 min

ABANS DE LA VISITA

[0] El Carnestoltes / La Jaia Corema

Figures representants de cada cicle

Amb anterioritat a la visita i per tal d'anar preparant l'activitat, els participants hauran d'haver pintat i retallat les figures representatives de cada període —el Carnestoltes i la Jaia Corema— que es troben a les pàgines finals d'aquest document.
L'elaboració d'aquesta tasca prèvia és important perquè utilitzarem aquestes figures en l'explicació inicial sobre les característiques oposades d'aquests dos cicles del tradicionari de Mallorca.

L'ACTIVITAT

[1] El calendari festiu tradicional

Clima de llibertat, bauxa i bullici

Explicació dinàmica i interactiva de la festivitat a partir de les imatges retallables que tindrà cadascun dels participants i de la projecció del pòster "Els Darrers Dies. Tradicionari de Mallorca".

Ubicam la celebració de Carnestoltes en el calendari festiu tradicional i l'explicam en oposició al cicle que el segueix, la Quaresma. Coneixem els diferents rituals col·lectius i elements que conformen ambdues tradicions i descobrim les diferents maneres com s'han viscut i es viuen els dos períodes.

[2] Elements de la festa

Treball lèxic i gràfic per destriar quins són els elements que formen part de la celebració dels dos cicles oposats, a partir de passatemps (relació d'imatges i noms, cerca d'elements d'entre un conjunt, laberints...)

Atenció!
Si l'activitat està programada al vostre centre a partir del dimecres 18 de febrer (inclòs), anau a la pàgina 10!

[3] La unió fa la festa

Els instruments i les cançons populars marcaven la sonoritat del període de les festes d'hivern. Durant els Darrers Dies hi havia gran bullici als carrers i hom acostumava a sortir amb corns, espanta-sogres i altres estris per fer renou.

Farem un cataclinc (instrument de percussió) amb material reciclat i després recrearem una ximbombada, una trobada en què hom fa sonar diferents instruments populars i estris: xorracs, ossos, ximbombes... S'hi coregen cançons i s'hi improvisen gloses. Podeu dur instruments de percussió de casa o també els de l'aula de música!

IMPORTANT!
Per a aquesta activitat l'alumnat haurà de dur un tub de cartró de paper de cuina.

3r cicle - 120 min

[1] El calendari festiu tradicional

Clima de llibertat, bauxa i bullici

Explicació de la festivitat a partir de la projecció del pòster "Els Darrers Dies. Tradicionari de Mallorca".

Ubicam la celebració de Carnestoltes en el calendari festiu tradicional i l'explicam en oposició al cicle que el segueix, la Quaresma. Coneixem els diferents rituals col·lectius i elements que conformen ambdues tradicions i descobrim les diferents maneres com s'han viscut i es viuen els dos períodes.

[2] Elements de la festa

Treball lèxic i gràfic per destriar quins són els elements que formen part de la celebració dels dos cicles oposats, a partir de passatemps (relació d'imatges i noms, cerca d'elements d'entre un conjunt, laberints...)

Atenció!
Si l'activitat està programada al vostre centre a partir del dimecres 18 de febrer (inclòs), anau a la pàgina 10!

[3] Joc d'intrigues: l'alteritat i l'anonimat

Cream la nostra màscara. Aquest és un dels elements més importants de la celebració, no sols perquè completa la disfressa, sinó també perquè propicia l'anonimat i la impunitat dels actes còmics, satírics i esbojarrats característics dels Darrers Dies.

IMPORTANT!

Per a aquesta activitat l'alumnat o el centre haurà d'aportar materials reciclables i/o reutilitzables: diaris, retalls de paper i cartolina, trossets de corda i tela aprofitables, etc. Així com tisores, colors, barres de cola... La FML es farà càrrec de les màscares i l'elàstic.

[4] La unió fa la festa

Recream un ritual col·lectiu que antigament era comú durant els Darrers Dies: els balls de màscara. En aquests actes es creava l'ambient propici per als jocs d'intriga, festeig i galanteig per això hom s'esforçava per ocultar-se sota la disfressa, canviar el to de veu i altres trets que els poguessin identificar.

DURANT LA QUARESMA

Temps de propòsits i reptes

Després de la bauxa dels Darrers Dies arriba la Quaresma. En la roda de l'any aquest cicle presenta similituds amb el d'Advent per a Nadal, això és, un període de preparació per a la festa més important de l'estació, en aquest cas: Pasqua a la primavera.
La Quaresma esdevé, doncs, una etapa de transició entre festivitats que retorna la societat a l'equilibri de la rutina. Durant aquest temps de serenor i calma és costum treballar propòsits i posar-se reptes de treball personal per acomplir al llarg dels quaranta dies que té de durada.

En aquesta darrera part de l'activitat debatrem sobre les similituds d'aquest període amb el d'altres que provenen de diferents cultures, com el Ramadà, i altres propostes que beuen de la cultura de l'esforç: reptes virals, dietes, campanyes...

Quin repte individual i quin propòsit de grup ens podríem posar durant la Quaresma?
Cultivarem els nostres desitjos de millora creant unes bombes de llavors que plantarem a cossiols, dels quals també haurem de tenir cura!

Característiques de l'activitat i condicions de contractació

- L'activitat s'ha de dur a terme a l'aula o un espai alternatiu de característiques similars.
- L'enfocament està adreçat a l'alumnat d'Educació Primària amb adaptació dels continguts i les activitats per a cada cicle/curs.
- El professorat encarregat de l'aula ha d'estar present durant tota l'activitat.
- Aquesta activitat és gratuïta.
- Per a més informació escriviu-nos a: educatives@mallorcaliteraria.cat

Requeriments

- Ordinador, pissarra digital o pantalla per a projecció i xarxa de connexió sense fils.
- Garantir els materials necessaris per als tallers de màscara i instruments.

Fundació Mallorca LiteRàriA

Museu de la Paraula
Casa Pare Ginard
ARXIU I MUSEU ORAL DE MALLORCA

Consell de Mallorca